

„Szeget szeggel”

Szent Miklós-szeg Színházkert és a Kálvária-domb

Javasolt útvonal:

Eötvös Károly Megyei Könyvtár – Petőfi Színház – Színházkert
– Kálvária-domb – Erzsébet-szobor – Laczkó Dezső Múzeum –
Alsóvárosi temető (Mártírok útja)

Szakirodalmi ajánló:

Márkusné Vörös Hajnalka: Püspökkert. Veszprémi Kaleidoszkóp 3.,
Veszprém 2015.

Korompay György: Veszprém, Budapest, 1956.

Gutheil Jenő: Az Árpád-kori Veszprém, Veszprém, 2008.

Hungler József: A török kori Veszprém, Veszprém, 2009.

Szent Miklós-szeg

A kutatások szerint ez a városrész volt a legelső a vár körüli települések közül. A mai Komakút tértől egészen a kórházig, az Alsóvárosi temető északi feléig és az Egyetemváros egy kis részére terjedt ki. Az Itália felől érkező, Buda felé folytatódó, római eredetű Nagyút, valamint a hajdani piac felé vezető Hosszú (mai Jókai) utca és a Balaton felé vezető utak csomópontjánál jött létre. Központja a Kálvária-domb volt, amire plébániatemplomot is épített Róbert veszprémi püspök a 13. század elején. A templom feltárt alapfalai ma is láthatóak a domb tetején.

A környéken folytatott ásások során 10–11. századból származó vasolvasztó kemencék, valamint nagymennyiségű magyar és külföldi pénzérme került elő a földből. Az ekkoriban kialakult Szent Miklós-kultusz is azt bizonyítja, hogy a városrészt elsősorban iparosok, kereskedők, kovácsok és aranyművesek lakták. A 14-15. századra ezeket a területeket szinte kizárólag az egyház (a püspök, a káptalan, a veszprémvölgyi apácakolostor) és néhány nemes birtokolta.

1. állomás

Püspöki jószágkormányzóság Eötvös Károly Megyei Könyvtár

Hornig Károly püspök 1899-ben rendelte el az új jószágkormányzóság felépítését. Az új épületet Schmahl Henrik tervezte. A Püspökkertben korábban is álltak már az egyházi birtokok gazdálkodását irányító személyek szerény, földszintes háza, valószínűleg négy darab.

Az új palota ezeket foglalta egybe,

új részekkel és egy emelettel kibővítve. A házszentelésre 1902. február 2-án került sor. A külső falakon látható domborművek az erdőgazdálkodásra, kertészetre, a földművelésre és a vadgazdálkodásra utalnak, ezzel is bemutatva az épületben működő jószágkormányzóság feladatait.

A főhomlokzatot a Püspökkert felé egy torony zárja le. A rajta található mellszobrok a város neves személyiségeit ábrázolják: Csenkey Gézát, „a szelíd tekintetű törvényszéki elnököt”; az építést felügyelő jószágkormányzót, Anton von Rainprechet és a fiát, ifjabb Rainprecht Antalt; Fenyvessy Ferencet, „a monoklis főispánt”; Szeglethy Györgyöt, „a mérges bajszú polgármestert”. Az Iskola utcára merőlegesen elhelyezkedő, valamint a Püspökkertre néző oromzatok közepén egy-egy további férfifej látható, ám ezeknek nincs felirata. Az utcai főhomlokzatot egy Madonna-dombormű díszíti. Az épületdíszek stílusa alapján alkotójuk a veszprémi születésű, nagyon fiatalon meghalt szobrász, Csikász Imre (1884-1914) lehetett.

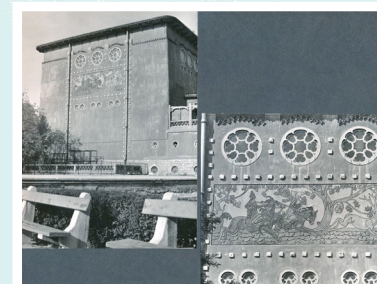
2. állomás

Petőfi Színház (Megyeház tér felől)

1905-ben Szeglethy György polgármester és dr. Óvári Ferenc országgyűlési képviselő szervezésével Veszprémben Színpártoló Egyesület alakult, állandó színház létesítésére. A színház elhelyezésére először a Piac téren

álló Úri Kaszinó helyét szemelték ki, később inkább a Korona Szálló melletti Püspökkertet választották.

Medgyaszay Istvánt kérték fel a tervek elkészítésére. A színház stílusa a magyar népi művészet jegyeit mutatja, ez lett az új „magyar stílus”, a magyar szecesszió. Az ország első vasbetonszerkezetű épülete 1908 szeptemberében nyitotta meg kapuit a nagyközönség előtt. Úgy készítették el, hogy kapcsolódjon a mellette lévő Korona Szállóhoz, így az ottani étterem és a nézőtér azonos szinten helyezkedett el. A színházterem filmvetítésekre, hangversenyekre és bálók rendezésére is alkalmas volt. A kőműves-, föld- és vasbetonszerelési munkákkal Csomay Kálmán veszprémi építőmestert bízták meg, de minden egyéb külső-belső munkát is veszprémi iparosok végeztek. Az üvegfestmények Nagy Sándor festőművész alkotásai.

3. állomás

Püspökkert

A Belső-Püspökkert kialakításának terve Padányi Bíró Márton veszprémi püspök javaslatára készült a 18. század közepén. Az 1740-es évektől apránként vásárolta meg a püspöki fogadó és a Kálvária-domb közötti területet, majd egyesítésük után ezer szekér földdel egyenlítette ki a mélyedést. A területet kőkerítéssel vették körül, négy sarkára egy-egy zsindelellyel fedett, vörösre festett tornyot építettek. A kert vízellátását kutak biztosították. A Komakút forrásnak köszönhetően a talajszinttől kb. 1 méterre már víz volt. A segédek és inasok délutántól egészen estig ezekből öntözték a palma- és üvegház, valamint a virágoskert növényeit. Az üvegházakban narancs- és citromfákat, ritka faféléket, egzotikus növényeket gondoztak, salátaféléket neveltek. Kialakítottak egy palmarkertet is a Püspökkert déli sarkában. A várost díszítő Erzsébet sétány múzeum

előtti díszkertjébe a banánfákat nyaranta kiültették, a teletetést az üvegházakban oldották meg. Ezek az üvegházak a második világháború során a színház teraszára esett bomba légnyomása miatt tönkrementek.

A kertben szinte minden idénygyümölcs megtermett. Kora tavasztól késő őszig szabadföldi konyhai zöldségeket is termesztettek a püspökség ellátására.

4. állomás

Szent Miklós (Kálvária)-domb

1929 telén, Rhé Gyula vezetésével indult ásítás során került elő a Szent Miklós-templom alapfala és néhány sír. 1930-ban folytatódott a feltárás, előásták a templom alapfalait. A templom körül lévő temetőt valószínűleg már a templom megépülte előtt is használhatták, mert a sírokból 11. századi uralkodóink – Salamon (1063-1074), I. László (1077-1095) és Kálmán (1106-1116) – pénzei is előkerültek. Ezek alapján Rhé még 11. századi építést feltételezett, az új kutatások azonban a 13. század első negyedét tartják az építés legvalószínűbb idejének.

<https://balatoniromok.blogspot.com/2022/07/szent-miklos-templomrom-veszprem.html>

A középkori hagyományokat őrizve itt volt a végállomása a jeles napokon a székesegyháztól induló körmenetnek. A dombtetőn az első kálvária a 18. században épülhetett Padányi Bíró Márton püspök megrendelésére. Kovács (Schmidt) József faragta az eredetileg tizenegy stációból álló szoborcsoportot.

A kálváriát a 19. század végén egészítették ki, ekkor már 14 stációra növelték az állomások számát. Sajnos ezzel megrongálták az akkor már alig látható középkori templom falmaradványait. 1890 tavaszán készült el a múzeum felőli oldalon két szerpentínút. 1921-ben új terv készült, melyben a Szent László templom mellé építettek volna egy új kálváriát. A régiből csak az ép szobrokat vitték el az 1930-as évek elején. A rossz állapotú stációk még maradtak a helyükön lassan pusztulva. 1955-re már csak kettő állt a helyén.

Az egyetem I épületének építése során a Kálvária-domb déli részeit elbontották, a megmaradt terület tovább pusztult. A területet 2023-ban felújították, új sétautak építésével könnyebbé vált a megközelítése.

A Kálvária-domb és környéke a Szent Miklós-templom romjaival 1930 körül. Rhé Gyula rajza

Kedves Sétáló(k)/kedves Érdeklődő(k)!

Játszani hívunk Benneteket!

*Sétálatok Veszprémben, ismerjétek meg a sétafüzetben ismertetett helyeket, személyeket!
Válaszoljátok meg a kérdéseinket és nyerjétek!*

Tájékoztató a játék menetéről:

A sétafüzet segítségével kitöltött feladatlapokat a következő módokon adhatjátok le:

- bedobhatjátok a **megyei könyvtár** földszintjén elhelyezett dobozba
- belehelyezhetitek a **biblioboxon** keresztül visszaadott könyvbe
- **online** is kitölthetitek az egyes sétafüzetekhez kialakított **úrlap** segítségével
- **postai úton** visszaküldve a következő címre:
Eötvös Károly Megyei Könyvtár, 8200 Veszprém, Komakút tér 3.

Néhány feladat esetében választhattok, hogy online források használatával, vagy könyvtári könyvek segítségével oldjátok meg azokat. Ebben az esetben EKF-akciós könyvtári beiratkozás szükséges.

Kérjük, a feladatlap kitöltése után a kikölcsonzott könyvet/könyveket juttassátok vissza könyvtárunkba. Ezt megtehetitek nyitvatartási időben a központi könyvtár földszintjén, vagy bármikor bedobhatjátok a Cholnoky-lakótelepen elhelyezett biblioboxunkba (Veszprém, Rózsa utca 48. előtt).

A beérkezett feladatlapok kitöltői közül 2023 decemberében kisorsoljuk a nyerteseket, akiket e-mailben értesítünk.

A nyereményeket személyesen, vagy postai úton vehetitek át.

Kitöltő adatai:*

Név:

E-mail cím:*

*A beküldött feladatlapokat intézményünk a játék végéig őrzi.

Itt olvashatja Adatkezelési tájékoztatónkat: bit.ly/3FDEQ5n

„Szeget szeggel”

Szent Miklós-szeg Színházkert és a Kálvária-domb

sétafüzet feladatai

1. feladat

Püspöki Jóságkormányzóság

Milyen stílusú a megyei könyvtár épülete?

.....

2. feladat

Petőfi Színház

A színház épületén, a Megyeház tér felől látható egy sgraffito, épületdíz.
Ki készítette, mi a címe?

.....

3. feladat

Püspök kert

Mi az elnevezése annak a természetes vízfolyásnak, ami a Külső-Püspökerten (ma Pannon Egyetem), majd a Belső-Püspökerten (ma Színházkert) keresztülfolyva vezetett le a Jókai utca alatt húzódó völgybe, ahol elérte a Sédet?

Segítségképpen: Veszprémi Kaleidoszkóp 3. Püspök-kert című kötetében találja.

.....

4. feladat

Kálvária-domb

Kérdés: Hány stáció állt még az 1950-es években?

.....

5. feladat

Megyeház tér – Erzsébet-szobor

Mikor került ismét közterületre a szobor azután, hogy csaknem negyven évig a múzeum raktárában pihent?
Veszprémi Szemle 17. évfolyam 1. szám Regénye Judit: A veszprémi Erzsébet-szobor restaurálásának és visszaállításának története

.....

https://veszpremiszemle.hu/download/ec371a4aea6c1417595d63fb4f9e290d?Download_Approved

6. feladat

Főispáni lak

Hány fej díszíti az épület Megyeház tér felőli főhomlokzatát?

.....

7. feladat

Bakonyi Ház

Milyen városi ünnepség alkalmával adták át a Bakonyi Házat?

Segítségképpen: <https://online.fliphtml5.com/psxef/ndew/#p=1>

.....

8. feladat

Alsóvárosi temető

1831-ben készült el a temető kápolnája. Ki volt az építtetője? Kinek az emlékére emeltette?

.....

5. állomás

Megyeház tér – Erzsébet-szobor

A veszprémi Erzsébet-szobor

„Boldog emlékű Erzsébet királyné emlékezetét az ország minden részén folyton több és több szobor, intézet, alapítvány hirdeti. Veszprém városa is szép mellszoborral áldozott kegyeletének. A szobor Zala György jeles szobrászunk műve és november 19-én, Erzsébet-napján avatták

föl. A város legszebb pontján, a főispáni lak előtti téren állították föl.

A fölavatás ünnepét gyászmise előzte meg a kegyesrendiek templomában. Erre következett Veszprém város rendkívüli közgyűlése a vármegyeház nagytermében, mely szorongásig megtelt. Jelen volt Fenyvessy Ferenc főispán, Kolozsváry alispán, a vármegye szabadelvűpárti országgyűlési képviselői: Hegedűs Lóránt, Horánszky Lajos, Pékár Gyula, André Gyula és dr. Óvári Ferenc; a Veszprémben állomásozó honvédtisztikar, a papság és előkelő hölgyközönség. Szegelethy György polgármester nyitotta meg a díszközgyűlést. Utána dr. Óvári Ferenc és Horánszky Lajos tartottak hatásos beszédet.

Ez után a közönség a szoborhoz vonult, hol ismét Horánszky képviselő beszélt, s beszéde alatt lehullott a lepel. Horánszky ekkor, mint a szobor-bizottság tagja, átadta Veszprém városa közönségének a szobrot, Szegelethy polgármester válasza után felhangzott az ifjúság ajakán a Szózat, majd a veszprémi hölgyek küldöttsége tette le a hölgyek koszorúját. Ezzel a szoborleleplezési ünnepély délután egy órakor véget ért.”

(Forrás: Vasárnapi Újság, 1901. december 1. 9. oldal).

6. állomás

Főispáni lak (Megyeház tér 3.)

A király által kinevezett főispánok eredetileg a Sóház szomszédságában álló ódon házban laktak. 1898-ban a megyei közgyűlés elhatározta, hogy az új főispán, dr. Fenyvessy Ferenc kinevezése miatt mielőbb szükség lenne egy minden tekintetben megfelelő lak kialakítására.

Zalavári Antalt kérték meg a tervek elkészítésére. Ő a megyeházával harmonizáló, eklektikus épületet álmódott meg a régi egyszintes épület helyére. Július végén kezdték meg a bontást, 1898 augusztus közepén a tetőszerkezetet leszámítva már állt is az új épület. Az építkezés kivitelezésével Horváth Sándor veszprémi építész, a tervező sógorát bízták meg. A következő év októberében Fenyvessy Ferenc beköltözhetett az új palotába. Az emeleten volt a mindenkori főispán lakása, a földszinten a hivatal és a titkárság kapott helyet.

A második világháború alatt az épületet – a hadi helyzettől függően – laktanyának használták a németek, a magyar honvédek és az oroszok is. A légitámadások miatt erősen megrongálódott épületet 1947-ben lebontásra ítélték, ám a bontásból végül mégis helyreállítás lett. Ez a lecsupaszított, dísztelen épület azonban meg sem közelítette az eredetét. Műemléki rekonstrukciója 1986-ban történt meg.

7. állomás

Laczkó Dezső Múzeum - Bakonyi Ház

A Vármegyei múzeum első „leleteit” az egykori bakonyszentlászlói plébános, Mihály István mintegy 2000 darabból álló őskori gyűjteménye jelentette. Önálló épület híján a Vármegyeháza második emeletén hét teremben nyílt meg az

első kiállítás 1904. november 6-án.

Két teremben a könyvtárat, kettőben a raktári anyagot helyezték el. A gyarapodó gyűjtemény pár év alatt megtöltötte a rendelkezésre álló termeket, a könyvtár zsúfoltsága miatt olvasókat nem tudott fogadni. Önálló múzeumépületre volt szükség. Pár év elteltével a Plosszer sétányon (ma Erzsébet sétány) jelölték ki az újonnan felépítendő múzeum helyét, s az épület megtervezésére Medgyaszay Istvánt kérték fel. Az I. világháború és a gazdasági válság miatt az építkezés befejezése 10 évig húzódott. Végül 1924-ben költöztették át a múzeumi anyagot, az új kulturális intézmény megnyitására 1925. május 24-én került sor. A következő évben a múzeum kiállításai mellett a könyvtár is megkezdte nyilvános működését. (Forrás: <https://www.ldm.hu/hu/laczkó-dezső-muzeum>)

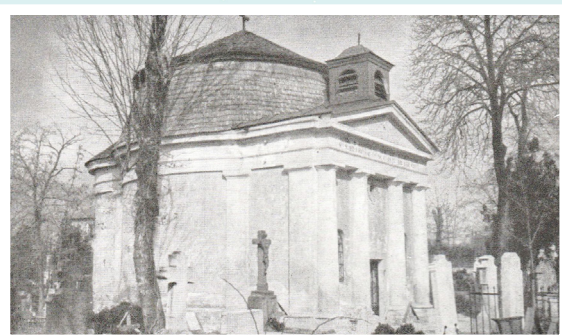
1935-ben az Öcsön található községi kismemesi ház alapján építették fel a Bakonyi Házat, az első vidéki skanzenet. Az építkezés közadakozásból valósult meg. Tervezője: Nagy László néprajzkutató és Linzmayer György építészmérnök voltak.

A törpeoszlopos tornácos ház a korabeli lakóházak fejlettebb változata volt, melyet egy református család otthonaként rendeztek be. A lakóterbe nyíló egyetlen bejárat közvetlenül a szabadkéményes konyhába vezet, amely két részből áll. A konyha hátsó falának közepén helyezkedik el a téglából épült padkával ellátott nagykemence. A konyhából nyílik a lakószoba, melyben egy 1854-ben készült, kívülről fűthető zöld mázas szemes, tetején csipkés koronás

cserépkályha áll. A Bakonyi Ház ünnepélyes átadására 1935 augusztusában került sor. Ez alkalomból a hátsó helyiségben berendezett a csutorásműhelyben Illikmann György, az utolsó csutorásmester élőben mutatta be mestersége fogásait saját, a múzeumnak később odaajándékozott esztergapadján és szerszámaival.

8. állomás

Alsóvárosi temető (Mártírok útja)

A temető eredetileg a 18. századi város határában került kialakításra, de a város növekedésével egyre inkább a belvárosba került. Először a katolikusok temetkeztek ide, később kisebb számban reformátusok és evangélikusok is.

A város egykori zsidó lakosságának zöme a szomszédos izraelita temetőben nyugszik. A legrégebb megmaradt sírkő 1785-ből származik, jelenleg a Laczkó Dezső Múzeumban őrzik. A leghosszabb ideje álló sír 1806-os dátumú. Elsősorban a kórház felőli oldalon lehet megtalálni az 1800-as évekből megmaradt sírokat.

Több 1848-49-es hősrünk is nyugszik itt, köztük például Aschermann Ferenc honvéd ezredes, valamint a kiváló hadiorvos, Cseresnyés Sándor, Keglovich Mátyás huszárszázados, Kerényi Károly 48-as honvéd, Veszprém vármegye főorvosa. Mellettük több, nemcsak Veszprém-, hanem országszerte is ismert személyiség sírja is megtalálható. Itt nyugszik például Csermák Antal György zeneszerző, Eötvös Károly ügyvéd és író, Kopácsy József bíró, Óvári Ferenc ügyvéd és országgyűlési képviselő, Ranolder János veszprémi püspök.